

Čedomir Stojković na protivnojem protestu v organizaciji Rusov, ki so po začetku vojne v Ukrajini pribežali v Srbijo. Foto Marko Risović

Zahod naj Srbijo takoj reši iz kremljev ruske hibridne okupacije

NOVICA MIHAJLOVIĆ

Beograjski odvetnik in mirovni aktivist Čedomir Stojković v pogovoru za Sobotno prilogo o moči ruskega vpliva na politične odločitve vodstva Srbije in o receptu za izničenje vpliva.

Pogovarjala sva se po eni izmed spletnih aplikacij za brezplačne telefonske pogovore, signal pa se je izgubljal v številnih predorih med Belgijo in Nemčijo. Mož, ki sicer Evropo dobro pozna, je bil presenečen nad hribovitim terenom v tem delu Evrope, takšno in podobna potovanja pa priporoča vsem rojakom, da bolje spoznajo svojo celino ter da si razširijo obzorja in umaknejo pogled z Rusije. V času, ko Srbi in državljani drugih balkanskih držav čakajo, da jim bo Evropska unija pocenila mobilno gostovanje in tako pokazala, da misli resno z obljubami o evropski perspektivi, Čedomir Stojković in kolegi pripravljajo, osvežujejo in objavljajo sezname Putinovih agentov v Srbiji ter vlagajo kazenske ovadbe proti ljudem, ki omogočajo delovanje ruske zasebne vojske Wagnerjeva skupina na srbskih tleh.

Ljudje v evropskem parlamentu, ki jih zanima Balkan, vas verjetno niso slišali prvič. Toda ali so razumeli, kar ste jim povedali? Ljudje v evropskem parlamentu, ki so me slišali, so zagotovo razumeli

moje sporočilo. Prisotnih je bilo kar veliko in odzivi po predstavitvi so bili pozitivni. Prvič sem uporabil besedno zvezo, ki precej dobro opiše dogajanje v Srbiji, to je *hibridna okupacija*. Leta 2014 so Ukrajino napadli z orožjem, raketa in različnimi izstrelki. Sočasno je bila Srbija napadena s strateško propagando, sistemsko korupcijo na številnih ravneh, od politike do medijev, z nevladnimi organizacijami in številnimi drugimi hibridnimi prijemi, ki so namenjeni zastopanju in obrambi interesov Ruske federacije.

Rusija vendar ni edina, ki je poskušala vplivati na Srbijo. Zakaj je bila prav ta država tako uspešna?

Kampanja v Srbiji je bila uspešna in učinkovita, Rusija je vzpostavila popoln nadzor nad srbsko politiko in ima možnost, kadar hoče in kadar ji to ustreza, na Balkanu zanetiti vojno, ki bi odvrnila pozornost od dogajanja v Ukrajini. S Srbsko pravoslavno cerkvijo je Rusija pomagala izvoziti in okrepiti srbski vpliv zunaj meja Srbije do te mere, da lahko Rusija prek zaveznikov v Beogradu povzroči resne oborožene

konflikte tudi na območju Bosne in Hercegovine, Kosova ter Črne gore.

Kako jim je to uspelo?

Da bi vse to lahko izpeljali, so Rusi dolgo sistemsko spodbujali in krepili strateško korupcijo. Prek vodilne naftne družbe v državi, Naftne industrije Srbije (Nis), ki jo je država pod vodstvom predsednika Aleksandra Vučića prodala ruskemu Gazpromu, so financirali vse večje in pomembnejše medije v državi, pri širjenju proruskih stališč in propagande pa so si med drugim pomagali s številnimi na novo ustanovljenimi nevladnimi in humanitarnimi organizacijami. Potem ko so uspešno izpeljali informativno okupacijo, je bilo razmeroma lahko graditi politično hibridno okupacijo države. Ne le da so financirali sebi naklonjene medije in nevladne skupine, sočasno so dejavno onemogočali tudi vzpostavljanje in financiranje proevropskih, Zahodu naklonjenih in sebi nenaklonjenih struktur.

V Beogradu delujeta podružnici druge v Evropi prepovedanih ruskih državnih medijev Sputnik in RT. Ko se vozim po Srbiji, na

komercialnih radijskih postajah poslušam praktično le poročila Sputnika. Malikovanje zasebne vojske Wagnerjeva skupina se vidi na porisanih stenah, hvalospevi obsojenim vojnim zločincem in podobno kažejo podobo države, ki ji ne bi pripisal, da je v Evropi.

Instaliranje ruskih agentov, dejavno novačenje Wagnerja po Srbiji in podobne manifestacije ruske prisotnosti so zgolj zadnje v dolgi vrsti dobro preiščenih in kompleksnih dejanj ruske države. Dejstvo, da ruski predsednik Vladimir Putin drži Srbijo v svojih rokah kot nekakšno orodje za sprožitev nove vojne v Evropi, bi moralo Evropsko unijo dokončno prebuditi. EU in Zahod se ne moreta več pretvarjati, da ne vidita, kako se je okrepil ruski vpliv v Srbiji. Preprosto se mora vplesti v politično dogajanje v Srbiji in ustaviti rusko hibridno okupacijo.

Nato in EU sta Vučiću dolgo jedla iz roke, zdi se, kot bi spala, medtem ko so se na evropskem dvorišču krepili interesi Rusije in Kitajske. Kaj je sploh še mogoče storiti?

Severnoatlantsko zavezništvo in Evropska unija se morata dejavno vključiti v Srbijo čim prej, saj je časa za premišljevanje vse manj. Kot rešitev predlagam vzpostavitev strateškega protihibridnega središča na Balkanu, ki bo imelo sedež na ozemlju Srbije. Poskusov upora proti odpiranju Srbije z evropske poti ni bilo tako malo, a kljub temu ne dovolj, predvsem pa niso bili dovolj usklajeni, zato so bili tudi pomanjkljivo učinkoviti. Glavni namen centra, ki bi se spopadal z rusko propagando, lažnimi novicami in vsemi drugimi prijemi iz učbenikov za hibridne operacije, bi moral biti izgon ruskih interesov z Balkana.

Se vam ne zdi, da je nekritična rusofobija lahko prav tako škodljiva kot rusofilija?

Na Zahodnem Balkanu ni mogoče pričakovati sprave kot osnovnega pogoja za resen razvojni preboj, če bo to ostal prostor, kjer se nemoteno uveljavljajo ruski interesi. Vse, kar morajo početi ruski dejavniki v regiji, je, da ohranijo razkol med narodi, da se ohranjajo pri življenju toksična nacionalistična čustva, ki pripadnike narodov odvrčajo od sodelovanja in celo razprave z drugimi narodi. To se zlasti v Srbiji zelo lepo vidi vsakič, ko kdo izreče ali napiše kakšno lepo besedo o Hrvaški in Hrvatih. Kmalu iz kakšnega od režimskih medijev skoči članek o ustaških grozotah, storjenih nad Srbi v Jasenovcu med drugo svetovno vojno, od tu do medijskega poziva, da se iz države izžene ustaški veleposlanik, je zelo malo. Medijske razprave o ustaših, ki jih ni tako malo, ljudem v Srbiji zlahka zameglijo pogled na realne vsakodnevne težave, s katerimi se ubadajo.

Ruska medija Sputnik in RT sta v Srbiji oglaševala delovanje ruske zasebne vojske Wagnerjeva skupina in dejavno novačila Srbe za vstop v Wagnerjeve vrste in bojevanje v Ukrajini. Čeprav so ta besedila hitro umaknili in zanimali novačenje, jih je okrcal celo Vučić. Ali si v Srbiji upajo tako daleč, ker so tu varni?

EU in ZDA morajo zares močno pritisniti na Srbijo, naj svoj pristop do Rusije uskladi z Unijo. Če to ne bo zadostovalo, bi morali pritisk še stopnjevati. Nisem zagovornik sankcij proti Srbiji. Široke sankcije, kot so nam dobro znane iz preteklosti, zagotovo ne bi bile rešitev. Kvečjemu bi bile kontraproduktivne, ker bi pahnille Srbe v še močnejši odpor do Evrope. Menim, da bi zadostovale že ostre politične sankcije, po katerih nihče iz srbske vlade ne bi bil več vabljen nikamor. Ampak cilj teh sankcij ne bi smel biti, da Srbija uvede sankcije proti Rusiji. Ta točka je že mimo. Sankcije bi morale veljati, dokler Srbija ne bi poslala svojih tankov Ukrajini.

Ni to malo preveč ambiciozno? Ne, ni. Čas, ko so se uvajale sankcije, je minil, Evropa že pošilja tanke

Ukrajini. Evropa in svet bi morala nehati poslušati, kaj jima srbski predsednik govori, temveč bi jih morala zanimati zgolj in samo dejanja njegove oblasti. Ta oblast ima na voljo sodobne ruske tanke, marsikdo v regiji se tega orožja boji, če te tanke pošljemo Ukrajini, bomo z dejanji pokazali iskrenost besed naše oblasti, ki se verbalno zavzema za ozemeljsko celovitost Ukrajine.

Zaradi svojega aktivizma ste nenehno tarča bolj ali manj brutalnih groženj, večinoma anonimnih. Kako dolgo ste se še pripravljali izpostavljati takšnim pritiskom?

Veliko bolj nelagodno bi mi bilo, če tega ne bi počel. Prepričan sem, da moramo kot družba nekaj storiti za pozitivne premike in katarzo v družbi. Na vse te naše dejavnosti gledam kot na proces izobraževanja in preoblikovanja, skozi katerega moramo iti kot družba. Če nihče drug tega ne bo počel, bom jaz do zadnjega vztrajal pri stopnjevanju pritiska na vladajoče v Srbiji, da nehajo delovati v dobro ruskih interesov in začnejo delovati v dobro svojih državljanov. Verjamem, da se bo oblasti ignoriranje in zavračanje razumnih pozivov prej ali slej vrnilo kot bumerang. Sedanje stanje v Srbiji preprosto ne more obstati in prepričan sem, da je le še vprašanje časa, kdaj se bo to spremenilo.

Vrste navdušencev nad srbskim kljubovanjem svetu z rusofilijo se redčijo, kar bo verjetno hitreje streznilo režim kot vaša prizadevanja, kaj menite?

Dejstvo je, da nihče v Evropi ne gleda z navdušenjem srbske rusofilije, z izjemo hrvaškega predsednika Zorana Milanovića in madžarskega premiera Viktorja Orbána. Beloruskega predsednika Aleksandra Lukašenka sploh ne prištevam med evropske voditelje. To, da rusofilija skorajda nima več podpore, kaže, da se ji približuje zadnja ura. Odmik od nekritične rusofilije se preprosto mora zgoditi. Ni vprašanje, ali se bo zgodil, temveč kdaj. To, kar počnem, nekateri vidijo kot kepo snega, ki bo ali je že sprožila plaz. Vendar za plaz ni kriva moja kepa, temveč sneg, ki se ga je zares veliko nabralo, in brez plazu se to ne more končati.

Kako dopovedati Srbom, da jim EU kljub svoji pogojni funkcionalnosti daje več od Rusije? Je dovolj neprestano kot papiga ponavljati vprašanje, kam bi šli raje študirat ali delat, v Rusijo ali na Zahod, in ali bi raje vozili lado ali volkswagna?

To, da Srbi ob silnih mitih o pravoslavnem bratstvu ne vidijo koristi, ki jih kot država uživamo od EU, je neposredna posledica dejavnih ruskih hibridnih operacij. Eno od mojih sporočil evropskim poslancem je bilo tudi to, da se vsaka evropska investicija, vsak razvojni projekt, financiran iz evropskih skladov, kot rak spremeni v nekaj škodljivega za

Srbijo, saj Srbi pod močnim ruskim vplivom te projekte razumejo kot nekaj slabega. Evropa se tega počasi zaveda in se bo morala odzvati z dejanji proti ruskim vplivom, nikakor pa ne z zmanjšanjem svoje prisotnosti v Srbiji. To bi bila napaka.

Dejstvo, da ruski predsednik Vladimir Putin drži Srbijo v svojih rokah kot nekakšno orodje za sprožitev nove vojne v Evropi, bi moralo Evropsko unijo dokončno prebuditi. EU in Zahod se ne moreta več pretvarjati, da ne vidita, kako se je okrepil ruski vpliv v Srbiji.

Kako lahko Zahod, ki je leta z veseljem sprejemal denar ruskih tajkunov in užival koristi od poceni ruskih energentov, zdaj verodostojno soli pamet Srbom o odnosih do Rusije?

Toleranca Zahoda do Rusije pod Putinom je na Krim, v Donbas in celotno Ukrajino pripeljala ruske tanke. Toleranca Zahoda do hibridne okupacije Balkana bo v Srbijo in še kam drugam v regijo pripeljala tanke in še hujšo nesrečo, kot jo vidimo v Ukrajini. Menim, da se močne prisotnosti ruskega propagandnega in obveščevalnega stroja naši zahodni partnerji zelo dobro zavedajo in delujejo po najboljših močeh. Zatemanitev ruskih državnih medijev je bila eden od učinkovitih prijemov na evropski ravni, a ne smemo spregledati, da je kljub temu ruski narativ mogoče slišati celo v tako protiruskih državah, kot so Poljska, Češka in Romunija. Še posebej na Madžarskem in v Bolgariji se ruska propaganda počuti skoraj tako dobro kot doma. Ne pozabimo, da so vse naštetje države članice EU in Nata.

Ključ do miru na Balkanu je rešitev statusa Kosova. Kakšen je vaš pogled na to vprašanje?

Od rešitve statusa Kosova smo oddaljeni štiriindvajset let. Rešitev statusa se je zgodila leta 1999

z bombardiranjem srbskih sil in osamosvojitvijo Kosova. Tedaj je bil torej status Kosova razrešen in vse, kar se nam dogaja v zadnjih štiriindvajsetih letih, je le borba za to, da se dojame, da je stanje takšno, kakršno je. Javne razprave, ki jih lahko v Srbiji spremljamo v zadnjem času, ali je Kosovo izgubljeno ali ne, so podobne nerviranju nogometnega navijača, čigar moštvo nekaj minut pred koncem tekme izgublja tri proti nič. Navijač se lahko razburja, kolikor hoče, a to stanja na terenu in rezultata ne bo spremenilo.

Kakšna je po vašem mnenju rešitev za kosovsko vprašanje?

Kar zadeva Srbijo, je rešitev samo ena, to je polno priznanje samostojnosti Kosova v njegovih mejah. Takojšen umik vseh srbskih blokad za kosovsko članstvo v mednarodnih organizacijah, Svetu Evrope in Organizaciji združenih narodov, je najboljša, kar lahko uradni Beograd naredi za Srbe na Kosovu. Naši rojaki na Kosovu so v veliko slabšem položaju in veliko bolj ogroženi, če niso pod okriljem OZN in Sveta Evrope. Pogosto sprašujem te naše naciste, kaj mi, Srbi, dobimo ali izgubimo, če priznamo Kosovo ali ne. Ali res kdo med njimi misli, da bo Kosovo spet del Srbije, če ga ne bomo priznali? In če res tako mislijo, zakaj potem ne priznamo ZDA in upamo, da bodo tudi te nekoč naše? Kaj mene ali kogarkoli drugega v Beogradu briga, kdo bo naslednji župan Đakovice ali Prizrena, kako to vpliva na moje življenje?

Na številna vprašanja bi si morali ljudje na Balkanu pošteno odgovoriti, preden bi se odločili, po kateri poti naprej. Katera so ta vprašanja?

Dajmo se ukvarjati s tem, kako bomo vsi skupaj bolje živeli, kako bomo v nekem doglednem času vsi skupaj del EU in tako nekoč morda res ne bo več meje med Srbijo in Kosovom, kot je ni več med Slovenijo in Hrvaško in kot je to bilo v nekdanji Jugoslaviji. To, da mi v Srbiji meji s Kosovom ne rečemo meja, ampak administrativna linija, v resničnem življenju prav nič ne skrajša čakanja in zapletov ob prestopu te meje. Prepričan sem, da je edini nacionalni interes Srbije, da prizna Kosovo in da se končno posveti realnim vprašanjem. Kako bomo rešili zavožene generacije mladih ljudi? Kaj bomo naredili z onesnaženim okoljem? Kako bomo uredili uničeno zdravstvo? Šolstvo? Kako bomo množice ljudi končno potegnili iz revščine in obupa? Treba je priznati Kosovo, da se bomo izognili konfliktom in bomo lahko šli naprej na obeh straneh meje. Komur takšna rešitev ni všeč, naj sedi doma in joče, preostali se bomo lahko znebili jalovega oziranja v preteklost in se posvetili gradnji prihodnosti, izobraževanju in ekonomiji. ●

Čedomir Stojković

Odvetnik in mirovni aktivist. Mediji pod nadzorom režima Aleksandra Vučića ga radi označujejo za izdajalca, tujega plačanca in podobno. Nedavno se je vrnil z evropske turnee, na kateri je odločevalcem predstavljal svoje videnje aktualnega družbenopolitičnega dogajanja v Srbiji. Poslancem v evropskem parlamentu je predstavil, kako močno je Srbija pod ruskim vplivom in kako to balkansko državo pripeljati nazaj na evropsko pot. V Bruslju je prvič uporabil besedno zvezo, »ki precej dobro opiše dogajanje v Srbiji, to je hibridna okupacija«.